Kiszelovics és Társa Településtervező Kft.

Iroda: 5000 Szolnok, Szántó krt. 52. I. lh. II/5
Tel/fax: 56/343-279

Sz.: 4/2015

MARTFŰ

VÁROS

TELEPÜLÉSRENDEZÉSI TERVE

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

Szolnok, 2019. április hó

ALÁÍRÓLAP

Martfű Város településrendezési tervének
Örökségvédelmi hatástanulmány munkarészéhez

Vezető településtervező:

Kiszelovics Ildikó
TT-1-16-0238
településmérnök, városépítési
városgazdasági szakmérnök

Régész szakértő:

Dr. Csányi Marietta

TARTALOMJEGYZÉK

- 1. Bevezetés
- 2. Vizsgálat

    a.) Történeti leírás

    b.) Természet, táj, tájhasználat- településhálózat és településszerkezeti összefüggések

    c.) Településkép és utcakép

    d.) Településszerkezet és területhasználat

    e.) Településkarakter: telekszerkezet és telekhasználat, beépítési mód és épülettípusok

    f.) Védettségek: régészeti és műemléki, területi és egyedi

    g.) Az örökségi értékek elemzése

    h.) Területhasználat és területi állapot a kulturális örökség összefüggésrendszerében

- 3. Örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarész
- 4. Változtatási szándékok

    a.) Településhálózati és tájhasználati változás

    b.) Településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás

    c.) Infrastrukturális változás

    d.) Népesség, életmód, társadalom, kultúra változása

- 5. Hatáselemzés

  a.) Történeti településhálózati következmények

  b.) Természeti, táji hatások

  c.) Településkép feltárulásának változásai

  d.) Régészeti emlékek feltárhatóságának, megmaradásának, bemutathatóságának vagy pusztulásának lehetőségei

  e.) Történeti térbeli rendszerek alakulása

  f.) Műemléki együttesek, műemlékek jelentőségének alakulása

  g.) Műemlékek fenntarthatóságának, megújulásának gazdasági esélyei

  h.) Településkarakter változásainak hatásai

  i.) Környezeti terhelések és az épített örökség műszaki állapotának összefüggései

  j.) Folyamatok iránya, visszafordíthatósága

  k.) Kárenyhítés lehetősége, költsége, illetve ellentételezésének lehetőségei

- 6. Összefoglalás

- 7. Nyilatkozat

BEVEZETÉS

Martfű Város örökségvédelmi hatástanulmánya a településrendezési terv munkarésze a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. Törvény 66. § (2) bekezdése, és a 4 / 2003. (II.20.) NKÖM rendelet, továbbá a 395/2012. (XII.20.) Korm. rendelet alapján készül.

Martfű városra vonatkozóan valamennyi, múzeumi adattárakban, szakirodalomban, levéltárakban fellelhető kiadvány és dokumentum, valamint helytörténeti kiadvány felhasználásra került, továbbá figyelembe lett véve a Polgármesteri Hivatal, és a helyi lakosok tájékoztatása, adatközlése.
Jelen örökségvédelmi hatástanulmányhoz felhasználásra került a 2008-ban készített örökségvédelmi hatástanulmány, melyre alapozva alkotta meg a város a helyi értékvédelmi rendeletét.
Az örökségvédelmi hatástanulmány fejlesztési elképzeléseit, céljait, a fejlesztés fő irányait a településfejlesztési koncepció tartalmazza.

1. VIZSGÁLAT

A település épített és természeti értékeivel külön helyi értékvédelmi vizsgálat foglalkozik, amely alapján az önkormányzat megalkotja helyi örökségvédelmi rendeletét.

1.1.Történeti leírás

A település 1467-ben említődik először Martfew néven. A Martfű név lényegében egy magas part legkiemelkedőbb pontját jelenti. Fontosabb tiszai átkelőhely is lehetett. 1578-ban még falu. 1731-ben lakatlan puszta. 1828-ban 4 ház állt itt. 1900-ban 582 lakosa volt, 1941-ben 900. Legrégibb birtokosa a Földváry család. A XVIII. század elején II. Rákóczi Ferenc tulajdona. (Erre a körülményre utal a város nagyszerű címere is.) A II. világháború előtt Kövér és a Szvobotka családé. A Szvobotka birtokot (593 kh) a csehországi Bata cég vásárolta meg, hogy felépíthesse a Tiszaföldvárhoz tartozó Martfűi Cikta cipőgyárat. Az 1942-től termelőüzemet a szovjet csapatok 1944. október 08-án foglalták el. 1949-ben történt államosítása, egyidőben az 1896-ban épült téglagyárral. 1949 az itteni állami gazdaság (1100 kh) alapítási éve is. Ezeket a változásokat Martfű önálló községgé alakulása követte (3349 kh terület, 1447 lakos). Az önállóság tovább segítette a fejlődést. A cipőgyárban 1960-ban már 3514 a dolgozók száma, meghaladva a községi lélekszámot (3296 fő). Martfű 1970-ben lett nagyközség, 1989. március 01 -én pedig város, az ország legnagyobb cipőgyárával, ahol 4500-an dolgoztak, évente 10 millió pár cipőt gyártva. Az új város népessége 7400 fő volt. Státusát fejlett iparának és megnövekedett térségi szerepének köszönhette. A privatizáció teljesen új helyzetet teremtett, előnyeivel, hátrányaival. A 10-12 %-os munkanélküliség érthető fájdalmakat is okozott. A kiemelkedő termelési értéket előállító üzemei – a cipőgyár területén kialakult cipőgyártó cégek, a legmodernebb közép-európai növényolajgyár (BUNGEE Rt), valamint az 1985-től termelő Martfűi Sörgyár – igazi ipari centrummá tették a várost. A fejlesztések, a gazdálkodás eredményessége látványos településfejlődést eredményezett.

A 6719 fős lakosság jelentős része fiatal. Rövid idő alatt kiépült a Szent István tér, az építészeti különlegességnek számító katolikus és református templomokkal. 1996-ban lett kész az új városháza is. A főteret délről lezáró Szent István szobor a városban élő Gyurcsek Ferenc alkotása, ahogyan az 1848-49-es emlékmű is. A városközpont szállodával és bevásárló centrummal fog gazdagodni. Bővül a lakótelep, a keleti és nyugati városrész is.

Új utcák nyílnak, nő a kertes családi házak száma. A martfűiek szeretik városukat. Ha ennek okát kérdezzük, a stabil infrastruktúrát, a jó közbiztonságot, a ligetes-parkos Tisza-partot és a viszonylag kedvező munkalehetőségeket említik. Immár két új ipartelep is várja az érdeklődő befektetőket. 2012-ben 291 a működő vállalkozások száma (91 Kft, 1 Rt, 39 Bt, 154 Ev) a kereskedelmi, vendéglátó és szolgáltató ágazatok színvonalas kínálatot biztosítanak. A gazdálkodók és kistermelők főként gabonát, konyhakerti növényeket termelnek, illetve dolgoznak fel.

A város közműellátottsága magas színvonalú. A közvilágítás korszerű. A tájékoztatást a városi kábeltelevízió és a városi hetilap szolgáltatja. Az egészségügyi és a szociális ellátás is magas fokú. Bölcsőde 1956-tól van Martfűn. Az egészségügyi központot kibővítették és felújították, ahol a háziorvosi, házi gyermekorvosi és szakorvosi ellátás is biztosított.

Kiemelt a nyelvoktatás és a szabadidős tevékenység. Martfű kezdetektől a cipőipari oktatás bölcsője és fellegvára (Damjanich János Szakközépiskola és Gimnázium). A településsel szinte egyidős a megye egyik legnagyobb Művelődési Központja, 60 ezer kötetes könyvtárral. 1957 óta igazi kulturális és szellemi centrum. Állandó kiállítása a cipőipar történetét fogja át. Rendszeresek a hangversenyek, kórustalálkozók.

Martfűn országos hírű sportélet folyt. A hagyományos szakosztályok ma is működnek, szerényebb sikerekkel. Nemzetközi hírnek örvend viszont a Karate Klub és a Kötélugrók csoportja. A termálvizű strand, a védett, festői folyópart, a Horgász-tanya, az Alkotóház, stb. a város további megbecsült értékei.

1.2.Természet, táj, tájhasználat- településhálózat és településszerkezeti összefüggések

A település szerkezetét befolyásoló elemek a Tisza folyó, a közutak, a csatornák. A település szerkezetét tekintve szabályosan tervezett utcás település.
Martfű kialakulásának és a település fejlődésének természetes tényezője a Tisza folyó. A folyó partja a Közép-Tiszai Tájvédelmi Körzet része.

A természeti adottságok meghatározói:

-Domborzati adatok:
80 és 105 méter közötti tengerszint feletti magasságú, löszszerű üledékkel fedett hordalékkúp-síkság. A felszín több mint 50% -a az alacsony ármentes síkság, negyede-negyede az alacsony ármentes síkság, illetve az ártéri szintű síkság orográfiai domborzattípusába sorolható. A Szolnok-Túri sík kistáj képébe csak a szórványosan megjelenő, 1-5 méter magas, löszös homokkal fedett homokbuckák, a kistáj déli felében mindenfelé megjelenő, kusza hálózatot alkotó elhagyott folyómedrek, morotvák, valamint a kunhalmok jelentenek némi változatosságot.
- Földtani adottságok:

A felszínen a pleisztocén végétől 8-10 méter vastag, egészen finomszemű folyóvízi üledék rakódott le, amely löszösödött. A felszín legnagyobb részét ez a löszös anyag, lösziszap borítja, hozzá igen jelentős téglaagyagkészletek kapcsolódnak.

- Éghajlat:

A mérsékelten meleg-száraz, és a meleg-száraz övezet határán elterülő kistáj.
Az évi csapadék 510-540mm.
Az uralkodó szélirány az É-ÉK-i, és a D-i az átlagos szélsebesség 2,5m/s.

- Vízrajz:

A Tiszához csak kevés vízfolyás indul. Ilyen az Alcsi - Holt - Tiszához folyó Kengyeli főcsatorna, majd a Cibakháza - Martfűi főcsatorna. Száraz, gyér lefolyású erősen vízhiányos terület.

- Növényzet:

A Tiszántúli flórajárásba sorolandó kistáj legfontosabb potenciális erdőtársulásai a fűz-nyár-éger ligeterdők, a tölgy- kőris-szil ligeterdők, a sziki tölgyesek és a tatárjuharos lösztölgyesek.
A mezőgazdaságilag hasznosított területek elterjedtebb kultúrái a búza, az őszi árpa, a kukorica és a cukorrépa.

- Talajok:

A zömmel löszös üledéken 9 talajtípus alakult ki. A legnagyobb kiterjedésűek a kedvező mezőgazdasági adottságú alföldi mészlepedékes és a réti csernozjomok.
A talajvízhatás alatti mélyebb fekvésű területek kiterjedt talajtípusát az agyag, vagy agyagos vályog mechanikai összetételű réti talajok és kisebb kiterjedésben a fiatalabb, kisebb humusztartalmú réti öntéstalajok képviselik.
A szikes talajok mennyisége is számottevő.

A táj az alföldi települések hasonlóan jellemzően sík terülte a táji adottságok közül kiemelkedik a Tisza folyó töltése, valamint jellegzetes tájképi elemek a kunhalmok.
Martfű külterületének jellege a belterület körül és a 442. számú út mellett eltérő jellegű. Az iparterület beépítési intenzitása és méretei miatt kiemelkedik a táji környezetből. A belterület körüli külterületre elsősorban a mezőgazdasági hasznosítás a jellemző.

A tájhasználatra jellemző, hogy az értékes termőföldet mezőgazdaságilag hasznosítják. Elsősorban a szántóföldi növénykultúrák területei jellemzőek.

Településhálózati szempontból a környező településekkel közúti kapcsolata jó. A 442. számú út mellett pár éve adták át Rákócziújfalu irányába a kerékpárutat, melynek kiépítése a turizmusra is hatással van.

A cipőgyár telepítése és építése Martfű számára nemcsak gazdaságilag, településtörténetileg de a településszerkezeti fejlődés szempontjából is meghatározó volt. A gyártelep, mint első önálló elnyújtott téglalap alakú beépített terület, körülhatárolva, szabályos utcahálózattal megtervezve létesült. A gyár területigénye eredményezte a Mezőtúr - Vezseny főút és csomópont délre tolódását.
A gyár fejlődésével a településen később jelentkező egyéni lakásépítési igények a „szigethez”kapcsolódva, de az út másik oldalán valósulhattak meg, itt szabadonálló családi házak épültek. A terület és beépítése csak részben szabályos, a főútvonal vezetése alkalmazkodott a területi adottságokhoz, a majdnem ívesen vezetett feltáró úthoz kapcsolódnak kétoldalt a keresztutcák.

Martfű önállóvá válása után (1950) telepítették a vasúton túli, közel négyzetes területű részt, szabályos derékszögű úthálózattal.

Ezen a területen kapott helyet a községközpont. Excentrikus elhelyezkedése, a fejlesztési terület hiánya, valamint a település fejlődése miatt a megnövekedő igényeket nem tudta kielégíteni a régi településközpont, de mint alközpont megmaradt. Az új városközpont elhelyezésére, kialakítására pályázatot hirdettek, a nyertes pályamű tervei alapján valósult meg az új központ, amely a településrészeket összeköti.
Az új településközponttól délre tervezett fejlesztési terület utcahálózata a meglévő úthálózathoz kapcsolódik.

1.3.Településkép és utcaképek

Martfű településképének meghatározó elemei a városrészek, melyek jellegüknél fogva különböző karakterűek. A 442. számú főúton Szolnok felől megközelítve a várost az út bal oldalán mintegy különálló városrész tűnik fel az ipartelep hatalmas létesítményeivel. Az ipartelep Martfű belterületétől független, attól távolabb helyezkedik el. A belterület településképének maghatározói a Tisza cipőgyári gyártelep épületegyüttese, a Bata-lakótelep villaszerű beépítéssel és elrendezéssel, melynek lakóházai védelem alatt állnak. A nagyobb lakótelepek, családiházas területek, az új településközpont. A városkép jellegzetessége, hogy az óvárosi családiházas rész a vasúton túl elválik a Földvári út melletti lakóterületektől, és ezeknek a településrészeknek összekapcsolásával jött létre az új településközpont, melynek egyes intézményei (városháza, templomok), mint épített alkotások is meghatározóak a településkép szempontjából.
Martfű utcaképeire jellemző a fásított, rendezett zöldfelülettel ellátott utcakép. Ezek közül is kiemelkedik szépségével a Bata- lakótelep, melynek több évtizedes fái az utcakép meghatározói, melyek közül a gesztenye fasor helyi védelem alatt áll.
Az utcák vonalvezetése szabályos, mérnöki tervek szerint kialakított úthálózat jellemző a településre.

1.4.Településszerkezet és területhasználat

A katonai felmérések (1860, 1872-74) térképei alapján Martfű város kialakulása és szerkezeti fejlődése nyomon követhető, és levezethető.
Az 1800-as évek végén a településből a szétszórt tanyaegyüttesek, majorok léteztek, (Kövér Károly tanya, Zsófia-halom, Podmaniczky - tanya) és Tiszaföldvárhoz tartoztak. Az úthálózatból a Szolnok – Martfű - Kunszentmárton útvonal, valamint a Mezőtúr - Vezseny út létezett, majd az 1872-84 között készült térkép mutatja a már megépült vasutat. A vasútvonal pontosan követi a régi 1860-as térképen látható országutat. A vasútállomás a két út metszéspontja mellé került. Ide települt a cipőgyár is. A gyár építésével kezdődött Martfű fejlődése. A gyártelep, mint első önálló elnyújtott téglalap alakú beépített terület, körülhatárolva, szabályos utcahálózattal megtervezve létesült. A gyár területigénye eredményezte a Mezőtúr - Vezseny főút és csomópont délre tolódását.
A gyár fejlődésével a településen később jelentkező egyéni lakásépítési igények a „szigethez”kapcsolódva, de az út másik oldalán valósulhattak meg, itt szabadonálló családi házak épültek. A terület és beépítése csak részben szabályos, a főútvonal vezetése alkalmazkodott a területi adottságokhoz, a majdnem ívesen vezetett feltáró úthoz kapcsolódnak kétoldalt a keresztutcák.

Martfű önállóvá válása után (1950) telepítették a vasúton túli, közel négyzetes területű részt, szabályos derékszögű úthálózattal.
Ezen a területen kapott helyet a községközpont. Excentrikus elhelyezkedése, a fejlesztési terület hiánya, valamint a település fejlődése miatt a megnövekedő igényeket nem tudta kielégíteni a régi településközpont, de mint alközpont megmaradt.

Az új városközpont elhelyezésére, kialakítására pályázatot hirdettek, a nyertes pályamű tervei alapján valósult meg az új központ, amely a településrészeket összeköti.

1.5.Településkarakter: telekszerkezet és telekhasználat, beépítési mód és épülettípusok

Martfűn a település kialakításával, az utcahálózattal összefüggésben a telekszerkezet is szabályos. Az egyes telkek oldalai párhuzamosak, az egyes tömbökben nagyságrendileg hasonló telekterület lett kialakítva. A központi részen az egyedi telkeken túl tömbtelkek és úszótelkek is kialakításra kerültek a lakótelepi részeken.
A városban a családiházas telkek használata hagyományos, bár a legújabban kialakított telkekre a városias telekhasználat a jellemző. a hagyományos telekhasználatnál az előkertben- amennyiben előkertes a beépítés- díszkert kialakítás a jellemző, a virágzó dísznövények, virágok ültetésével. Az oldalkert jellemzően füvesített, több helyen burkolt gépkocsibehajtóval kialakítva, míg a hátsókertek konyhakertként hasznosítottak.
A városias telekhasználatra jellemző a díszkert, pihenőkert kialakítás. Jellemzően gyepesített nagyobb felületek, pihenőhellyel, néhol mini-játszótérrel. Az igényesebben kialakított telkek kertészeti tervek alapján kerülnek kivitelezésre.
A településközpontban a szabadonálló beépítés a jellemző. A családiházas területeken a beépítés utcánként változó, jellemző az oldalhatáron álló beépítés, de egyes utcákban találunk ikres vagy szabadonálló beépítést is. A strand melletti, újonnan beépült lakóterület sorházas, zártsorú beépítésű.
Martfűn az intenzívebb beépítés az új településközpont körül, és a Földvári út mellett kialakított lakótelepekre jellemző. Itt földszint + 4 emeletes, lapostetős épületek épültek. A Bata-lakótelep épületei földszint+1 emeletesek, és földszint+ 2 emeletesek, magastetős kialakításúak. A családiházas részeken a régebben, jellemzően 60-70-es években épült épületek földszintesek, a korra jellemző kockaházak épültek. A 80-90-es évek családi házai földszint + tetőtér beépítésűek. Az utóbbi években jellemzően alacsonyabb tetőhajlásszögű földszintes családi házak épülnek.

1.6.Védettségek: régészeti és műemléki, területi és egyedi

Régészeti lelőhelyekkel, régészeti örökséggel jelen hatástanulmány régészeti örökség fejezete részletesen foglalkozik.
A településen országos védelem alatt álló alkotás nincs.

Területi, településszerkezeti védelem alatt áll Martfű város közigazgatási területén a Bata - lakótelep két tömbje.
Egyedi művi védelemre alatt álló épületek a következők:

- Kastélyszálló

- Bata-lakótelep tipusépülete I.

- Bata-lakótelep tipusépülete II.

- Bata-lakótelep tipusépülete III.

- Bata-lakótelep tipusépülete IV.

- Művelődési ház

- Református Templom

- Római katolikus templom

- Városháza

- Szent István szobor

- Időkapu

- 1848 - 49-es emlékmű

1.7. Az örökségi értékek elemzése

Martfű Város Önkormányzata a településrendezési terv keretein belül számba vette, és feltérképezte mindazokat a helyi jelentőségű természeti, művi, településszerkezeti értékeket, melyek a település kialakulásával kapcsolatosak, melyekhez történelmi esemény kötődik, melyek a település életében meghatározóak, vagy az identitás, hovatartozás emlékei, jelképei. Fenti emlékekkel a helyi értékvédelmi vizsgálat részletesen foglalkozik.

1.8.Területhasználat és területi állapot a kulturális örökség összefüggésrendszerében

A belterületen a területhasználat jellemzően lakó jellegű. A védelemre tervezett művi alkotások elsősorban intézményi, illetve lakó funkciójú környezetben, valamint gyártelep mellett találhatók. A településrendezési terv olyan beavatkozást nem irányoz elő, amelyek a helyi védelemre tervezett épületeket, illetve azok környezetét kedvezőtlenül befolyásolná, a kialakult települési arculatot megváltoztatná. A szerkezeti védelemre tervezett településrészeken a településrendezési terv szerkezeti átalakítást, és olyan beavatkozást, amely a kialakult utcavezetést, létrejött térfalakat, épület elhelyezéseket, és telekstruktúrát átalakítaná, nem tervez. A területi védelem alatt álló részeken az utca vonalvezetése változatlan marad.

1.9.Örökségvédelmi hatástanulmány, régészeti fejezet

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

RÉGÉSZETI FEJEZET

MARTFŰ TELEPÜLÉSRENDEZÉSI TERVÉHEZ

KÉSZÍTETTE:
DR. CSÁNYI MARIETTA
RÉGÉSZ, ÖRÖKSÉGVÉDELMI SZAKÉRTŐ
SZOLNOK, 2015. AUGUSZTUS
e–mail: csanyi@djm.hu
dr.csetta@gmail.com

Jelen örökségvédelmi hatástanulmány a Kiszelovics és Társa településtervező Kft. megbízásából készült. Az örökségvédelmi hatástanulmány készítését a településrendezési eljárás során a 2001. évi LXIV. törvény (Hatálya: 2004. május 1-től.) 66.§ (2) bekezdése írja elő, annak szempontjait, tartalmi követelményeit a 295/2012. (XII.20.) Kormányrendelet szabályozza.

E hatástanulmány a hatályos jogszabályok figyelembe vételével készült.

TARTALOMJEGYZÉK

I. MÓDSZERTANI KÉRDÉSEK 19

II. ÁLTALÁNOS GEOGRÁFIAI-RÉGÉSZETI ÉRTÉKELÉS (VIZSGÁLAT 1.) 22

II.1. Földrajzi bevezetés és településrégészeti jellemzők 22

II.2. A belterület különleges földrajzi-régészeti értékelhetősége 23
II.2.1. Belterület 23

III. A RÉGÉSZETI VÉDETTSÉG RÉSZLETEZÉSE (VIZSGÁLAT 2) 24

III.1. Nyilvántartott régészeti lelőhelyek 24
III.1.1. Azonosítatlan régészeti lelőhelyek 24
III.1.2. Feltétlenül kikerülendő, földmunkával nem bolygatható lelőhelyek (1. kategória) 24
4. lelőhely, Gyuris–halom 24
5. lelőhely, Vágott– halom 24
6. lelőhely, Papp László halma 24
7. lelőhely, Kalapos–halom 24
III.1.3. Megelőző feltárást igénylő régészeti lelőhelyek (2. kategória) 25
1. lelőhely, I. sz. lelőhely, Zsófia–dűlő I. 25
2. lelőhely, II. sz. lelőhely, Zsófia–dűlő II. 25
3. lelőhely, Tisza Cipőgyár 25
8. lelőhely: Martfű–Csesz–dűlő I. 25
9. lelőhely: Martfű–Csesz–dűlő II. 26
10. lelőhely, Martfű–Csesz–dűlő III. 26
11. lelőhely, Martfű–Csesz–dűlő IV. 26
12. lelőhely: Martfű–Csesz–dűlő V. 26
13. lelőhely: Martfű–Csesz–dűlő VI. 26
14. lelőhely: Martfű–Tisza-part 26

III.2. Régészeti érdekű területek (3. kategória) 26

IV. HATÁSELEMZÉS: A TELEPÜLÉSTERVEZÉSI KONCEPCIÓBAN SZEREPLŐ MÓDOSÍTÁSOK ÉS A RÉGÉSZETI VÉDETTSÉG VISZONYA 27

VI. MELLÉKLETEK FELSOROLÁSA 29

I. MÓDSZERTANI KÉRDÉSEK

2001. évi LXIV. törvény, 66. § 208 (1), 209.: Örökségvédelmi hatástanulmányt kell készíteni a település fejlesztési koncepciójának kidolgozása során. Amennyiben a fejlesztési koncepció készítésekor nem készült, vagy a rendezés alá vont területre nincs örökségvédelmi hatástanulmány, vagy van, de az tíz évnél régebbi, akkor azt a rendezés alá vont területre el kell készíteni.

Ha a fenti törvényt, a törvény szellemének megfelelően, a régészeti örökség védelmében értelmezzük, akkor a legfontosabbnak azt tarthatjuk, ha a tervezett települési módosítások, építkezések, beruházások, tekintettel a lelőhelyek ex lege védettségére, lehetőleg nem érintik a régészeti lelőhelyeket (Kötv. 2001. évi LXIV. törvény „19. § (1) A földmunkával járó fejlesztésekkel, beruházásokkal - beleértve az ásványi vagyon kitermelését is - (a továbbiakban: fejlesztések, beruházások) a régészeti lelőhelyeket kormányrendeletben meghatározott esetekben és módon el kell kerülni.

(2) A régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el. Amennyiben a feltáráson előkerülő régészeti leletek a helyszínen nem őrizhetők meg, azokat kormányrendeletben meghatározottak szerint kell elhelyezni.”)

A régészeti védettség Martfűn előforduló két főformája, a *nyilvántartott régészeti lelőhely* (Kötv. 2001. évi LXIV. törvény „20. *Régészeti lelőhely:* nyilvántartásba vett, e törvény által általános védelem alatt álló, földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatók.”) és a *régészeti érdekű terület (*Kötv. 2001. évi LXIV. törvény „17. *Régészeti érdekű terület:* valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető”).

A régészeti védettség két fenti formája a beruházóra nézve más-más jogi kötelezettséggel jár, ezért hangsúlyozott megkülönböztetésük indokolt. Számozásuk azonban mindezek ellenére folyamatos, mivel a tervlapokon egyébként is nagyon sok jel ill. számjegy szerepel, s csak zavart okozna egy újabb 1-gyel induló számsor. A védettség kétféle formájának megkülönböztetésére ezért azt a módszert követtem, hogy a számsor elejét a nyilvántartott régészeti lelőhelyek kapták meg, a másik felét a régészeti érdekű területek. Így a folyamatos számozás ellenére egy–egy elkülöníthető tömbben található a védettség e két formája (így tanulmányozható a táblázatban is).

A nyilvántartott lelőhelyek listáját a Forster Központ adatbázisa alapján vesszük sorra. Ez a lista a 2015. júliusi állapotot tükrözi. ill. kiegészül három időközben térkép alapján és a helyszínen megfigyelt valamint Tóth Albert halom-kateszterének korrigálása alapján Martfű területére azonosítható lelőhellyel. (Papp László halma, Kalapos-halom, Zsófia-dűlői halom.) Eszerint <u>jelenleg</u>, Martfű közigazgatási területén belül mindössze 15 régészeti lelőhely ismert.

Martfű esetében ez azt jelenti, hogy 1-15. sorszámon, **a régészeti lelőhelyek,** 16-21. sorszámon **a régészeti érdekű területek szerepelnek. A különbséget formálisan is igyekeztem kifejezni. A régészeti érdekű területek mellé írott számok négyszögletes keretben, a munkatérképen, a szöveges részben és a táblázatban pedig zárójelben szerepelnek. A munkatérképen a lelőhelyek ill. régészeti érdekű területek**

körberajzolásában is különbség van. (L. később a mellékletek magyarázatánál!) Mindezt azért hangsúlyoztam ilyen részletességgel, mert fontos, hogy az általam (általunk) alkalmazott megkülönböztető jelek vagy csoportosítások megfelelően tükröződjenek a településrendezési terv szöveges részeiben és tervlapjain egyaránt.

Tekintve azonban, hogy a településfejlesztés állandó és soha le nem záruló folyamat, szükséges a fejlesztésekkel egyelőre nem érintett területeken is:

1. Az adott településre vonatkozóan valamennyi, a múzeumi adattárakban, esetleg helytörténeti gyűjteményekben, szakirodalomban, levéltárakban fellelhető vagy helyi lakosok közléseiből nyert információk alapján megismert és valamilyen módon *nyilvántartott régészeti lelőhelyek számba vétele.*
2. Az adott településre vonatkozóan minden olyan hely számba vétele, ahol régészeti lelőhely valószínűsíthető. Ezek a *régészeti érdekű területek*.

Az itt vázolt, teljességre törekvő komplex módszerrel — becsléseink szerint — a valóságban meglévő régészeti lelőhelyeknek mintegy 70 %-át tudjuk feltüntetni.

A minél teljesebb településrégészeti rekonstrukció azért kulcsfontosságú, mert az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti fejezetének éppúgy célja a leletek - lelőhelyek megmentése, védelme, mint a beruházások elősegítése azzal, hogy ***felhívja a figyelmet a lelőhelyekre, a feltárásukkal járó költségekre (melyek A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. Törvény értelmében a beruházót terhelik),*** *a feltárások időtartamára, a feltétlenül kikerülendő, szigorúan védett helyekre, hogy — lehetőség szerint — csak elvétve fordulhasson elő, hogy a már folyó kivitelezési munkálatokat kelljen hosszú hónapokra felfüggeszteni a nem várt leletek előkerülése miatt.*

A ***régészeti védettség*** fenti, törvényben definiált két formájába tartozó területek Martfűn a ***beruházóra háruló kötelezettségek*** szempontjából három kategóriába sorolhatók. Az első kettő kategória a nyilvántartott lelőhelyek körén belül található, a 3. kategória a régészeti érdekű területekkel azonos. Bár a beruházásokkal érintett területeken végzendő régészeti tevékenységről az örökségvédelmi hatóság határoz, az alábbi csoportosítás a törvény előírásainak figyelembe vételével készült.

Nyilvántartott lelőhelyek:

1. **A feltétlenül kikerülendő lelőhelyek**: a halmok (településdombok és/vagy temetkezési helyek) (A természet védelméről szóló 1996. évi LIII.. törvény alapján természetvédelem alatt is állnak), esetleg a középkori templomhelyek és más kiemelt jelentőségű, védett lelőhelyek.

A halmokkal kapcsolatban fontos tudnivaló, hogy nem csupán magának a halomnak a bolygatása tilos, hanem 30 méteres körzetén belül minden talajmozgatással járó munka.

2. **Megelőző feltárásra kötelezett régészeti lelőhelyek**. A többi nyilvántartott lelőhely, amennyiben a beruházást másutt nem lehet megvalósítani.

Régészeti érdekű területek:

3. **Terepbejárást, próbaásatást, esetleg szakfelügyeletet igénylő helyek:** Geomorfológiai sajátosságok alapján (pl. egykori vagy ma is élő folyómedrek árvízmentes partjai, árterek kis kiemelkedései, vizenyős rétek kiemelkedő földnyelvei stb.) régészeti érdekűnek definiált területek, ahol régészeti lelőhely valószínűsíthető — olyan településeken, ahol módszeres terepbejárások nem folytak.

A **terepbejárás**, mint felderítő régészeti tevékenység csak abban az esetben hozhat kielégítő eredményt, ha a régészeti lelőhely település, melynek felszínközeli jelenségeit, leleteit a mezőgazdasági tevékenység felszínre hozhatja; a mélyben meghúzódó temetők sírjait azonban a véletlen csak nagy ritkán hozza napvilágra. Ezt a hiányosságot küszöböli ki a **próbaásatás** ill. a földmunkát kísérő **régészeti szakfelügyelet**, mely egyértelműen eldönti az adott terület régészeti érintettségét.

Tájékoztató adatok:

A beruházással kapcsolatos régészeti feladatok tekintetében az örökségvédelmi szakhatóság állásfoglalása a mérvadó. (393/2012. (XII. 20.) Korm. Rendelet a régészeti örökség és a műemléki érték védelmével kapcsolatos szabályokról 2. § (1)1 A Kormány Kötv.-ben, e rendeletben, valamint más jogszabályokban meghatározott, a régészeti örökség és a műemléki érték védelmével (a továbbiakban: örökségvédelem) kapcsolatos hatósági feladatok ellátására

a) első fokú örökségvédelmi hatóságként az 1. mellékletben felsorolt illetékes járási (fővárosi kerületi) hivatal építésügyi és örökségvédelmi hivatalát (a továbbiakban: járási építésügyi és örökségvédelmi hivatal) az 1. mellékletben meghatározott illetékességi területtel… jelöli ki." Martfű esetében: Járási Építésügyi és Örökségvédelmi Hatóság, Jász-Nagykun-Szolnok megyei illetékességi területtel)

Külön jogszabály vonatkozik a nagyberuházásokra.

A tervezett beruházások tekintetében a beruházónak nyilatkoznia kell arról, hogy azok nagyberuházásnak minősülnek-e.

20. Nagyberuházás: az alábbi, földmunkával járó beruházás:

a) a bruttó 500 millió forintos értékhatárt meghaladó teljes bekerülési költségű beruházás,

b) a Kormány által rendeletben nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánított beruházás,

c) a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. által kezelt beruházás,

d) a védmű-, töltés- és a 2500 hektár alapterületet meghaladó árapasztótározó-építés, vagy

e) azon közérdekű célú beruházás, amelynek megvalósítása érdekében a kisajátításról szóló törvény szerint kisajátítást végeztek.

23/C. §39 (1) Nagyberuházás esetén előzetes régészeti dokumentációt kell készíteni.

(2) Előzetes régészeti dokumentációnak minősül az öt évnél nem régebbi örökségvédelmi hatástanulmány, ha a tartalmát és az elkészítéséhez alkalmazott módszereket tekintve megfelel az előzetes régészeti dokumentáció fogalmi feltételeinek, és alkalmas az elvégzendő régészeti feladatellátás módjának, valamint idő- és költségvonzatának meghatározására.

(3) Az előzetes régészeti dokumentációt a beruházóval kötött írásbeli szerződés alapján a Hivatal készíti el.

(4) Az előzetes régészeti dokumentáció adattartalmának meghatározásához a Hivatal megkeresésére a gyűjtőterületén érintett múzeum köteles a szakmai adatbázisában szereplő adatot ingyenesen, teljességi nyilatkozattal nyolc napon belül a Hivatal rendelkezésére bocsátani.

(5) Az előzetes régészeti dokumentáció készítése során - a jogszabályban meghatározott kivételekkel - próbafeltárást kell végezni, amely nem a megelőző feltárás része.

(6) A Hivatal az előzetes régészeti dokumentáció keretében végzett régészeti feladatellátás jogszabályban meghatározottak szerinti elvégzésébe más feltárásra jogosult intézményt, és - kizárólag alvállalkozóként - akkreditált szervezetet vonhat be.

Egyéb esetekben előzetes régészeti dokumentáció készíthető különösen a földterület-kiválasztás során, a hatósági engedélyezési eljárásokat megelőzően. Kormányrendelet előzetes régészeti dokumentáció készítését kötelezővé teheti. 2) Az előzetes régészeti dokumentáció - ha kormányrendelet eltérően nem rendelkezik - nem pótolja a 22. § (2) bekezdése szerinti próbafeltárást. (3) Az előzetes régészeti dokumentáció elkészítéséhez szükséges régészeti feltárások költségei - nemzetgazdasági szempontból indokolt esetekben - a központi költségvetésből fedezhetőek.")

Fontos tudnivaló: A terepbejárással, próbaásatással vagy szakfelügyelettel ill. az előzetes régészeti dokumentáció elkészítésével nem zárulnak le okvetlenül a régészeti tennivalók. E munkák a felderítést célozzák, azok eredményétől függően további régészeti kutatásokra, azaz megelőző feltárásra is szükség lehet.

***

Egyedi esetekben felállíthatunk további alkategóriákat — javaslataink, tanácsaink vagy éppen sajátos helyi körülmények alapján. Ilyen lehet pl. olyan lelőhely, mely nagyon intenzívnek mutatkozik már a felszíni megfigyelések alapján is, s ezért feltárása igen költséges és időigényes. A beruházás nem tilos e helyeken, csupán nem javasolt. Martfű területén a kutatottság hiányosságai miatt egyelőre ilyen területet nem ismerünk.

II. ÁLTALÁNOS GEOGRÁFIAI-RÉGÉSZETI ÉRTÉKELÉS (VIZSGÁLAT 1.[1])

II.1. Földrajzi bevezetés és településrégészeti jellemzők

Martfű a Tisza bal partján fekvő település, a folyó óriási U alakú balkanyarjának külső keleti és déli partján fekszik. Valójában kis település, közigazgatási határa mindössze 2308 hektár, évtizedekkel korábban ide települt iparának köszönhetően azonban városi rangra emelkedett. A városka tehát a viszonylag keskeny ártérből kiemelkedő magasparton fekszik, a beépített rész átlagos tengerszint feletti magassága 86–87 m.. Ez a magasan fekvő rész a mindenkori Tisza–part volt, peremén, felszínén ideális lakóhelyet talált az ember a régmúltban csakúgy, mint a mai időkben. is. Természetföldrajzi képét természetesen a nagy folyó határozza meg. Talaja nagyrészt réti csernozjom és öntéstalaj, déli részét nagyobb homoktakaró fedi.[2]

Módszeres régészeti kutatások Martfűn nem folytak, arra azonban, hogy a magyarok bejövetelét megelőző évezredekben sem volt e terület lakatlan, néhány, földmunka során véletlenszerűen előkerült lelet, kisebb leletmentés vagy leletbejelentést követő célirányos, alkalomszerű terepbejárási adatok szolgálnak bizonyítékul. A múzeumba került leletek tanúsága szerint Martfű területét is elsőként az újkőkor képviselői vették birtokba. Bizton

1 395/2012. (XII. 20.) Korm. Rendelet az örökségvédelmi hatástanulmányról; 1. melléklet.

[2] Adatok Szolnok megye történetéből, I. kötet. Szolnok Megyei Levéltár, Szolnok, 1980. Szerk. Botka János, 587.

állíthatjuk, hogy attól kezdődően valamennyi korszakban megtalálták a letelepedésre alkalmas helyeket, még ha jelenleg nincs is e területről minden időszakból régészeti leletanyagunk.

Neve összetett szó, nyelvjárási alak, első tagja ismeretlen, második tagja finn–ugor eredetű. Ebben az összetételben azt jelenti, hogy valamely kiemelkedő, magasabb parti rész legmagasabb pontja. Első feltűnésekor az oklevelekben már faluként említik, a területén előkerült árpád–kori kígyófejes karperec utal korai előzményre.. A hódoltság idején teljesen elnéptelenedik. A XIX. század elejétől fokozatosan növekszik a lakossága, a tanyavilágból válik nagyközséggé majd az utóbbi időkben várossá.[3]

A Tisza túloldalán fekvő Vezsennyel kompjárat köti össze. A folyami átkelés évszázadokra visszanyúló hagyományokat folytat.

II.2. A belterület különleges földrajzi-régészeti értékelhetősége

II.2.1. BELTERÜLET

E tanulmányok célkitűzését figyelembe véve, a belterület, azaz jelen esetben maga a falu, speciális vagy még inkább, ellentmondásos területnek tekinthető. Minden település, így Martfű is, előreláthatólag a legtöbb fejlesztést, beruházást a belterületen kívánja megvalósítani: itt épülnek a házak, üzletek, létesülnek parkok, szabadidő központok, falusi turizmust szolgáló változtatások stb.— minden, mely a lakosság érdekeit szolgálja. ***A település központja, majd a köré csoportosuló épületek sora, az alapító ősök bölcsességének köszönhetően, az esetek többségében, a földrajzilag legoptimálisabb területet foglalja el.*** **Feltételezhetjük tehát, hogy a mai településen, az álló házak alatt-között őskori, ókori, népvándorlás kori, középkori lelőhelyek bújnak meg, melyeket éppen a beépítettség miatt nem tudunk feltérképezni, s csak földmunka során véletlenül kerülhetnek felszínre. Mindezek folytán az a furcsa helyzet áll elő, hogy a múzeumi nyilvántartások alapján éppen a letelepedésre mindenkor legalkalmasabb terület tűnik lelőhelymentes vagy régészetileg ritkán lakott övezetnek. A valóságban azonban a belterületen minden "kapavágásnál" számítani kell leletek előkerülésére.**

[3] Adatok Szolnok megye történetéből, I. kötet. Szolnok Megyei Levéltár, Szolnok, 1980. Szerk. Botka János, 587.

III. A RÉGÉSZETI VÉDETTSÉG RÉSZLETEZÉSE (VIZSGÁLAT 2[4])

III.1. Nyilvántartott régészeti lelőhelyek

III.1.1. AZONOSÍTATLAN RÉGÉSZETI LELŐHELYEK

Martfű területén ilyent nem ismerünk.

III.1.2. FELTÉTLENÜL KIKERÜLENDŐ, FÖLDMUNKÁVAL NEM BOLYGATHATÓ LELŐHELYEK (1. KATEGÓRIA)

4. lelőhely, Gyuris–halom

Martfű északi nyúlványán, a Növényolajgyár és a 442. sz. főút közti térségen érintetlen halom. Kurgán, feltehetően rézkori temetkezés. A halom és 30 méteres körzete nem bolygatható.[5]

5. lelőhely, Vágott– halom

Martfű északi nyúlványán, a Növényolajgyártól nyugatra, a 442. sz. főút által elvágott halom. Kurgán, feltehetően rézkori temetkezés. A halom és 30 méteres körzete nem bolygatható.[6]

6. lelőhely, Papp László halma

A Martfű–Kengyel úttól nyugatra, a Növényolajgyár tőszomszédságában található ovális alapú halom. Kurgán, feltehetően rézkori temetkezés. A halom és 30 méteres körzete nem bolygatható.[7]

7. lelőhely, Kalapos–halom

A Nagykunsági II. sz. főcsatorna NY–i partján, a csatorna és a Csorcsány–ér által közrezárt szögletben nagyjából kerek alapú halom. Kurgán, feltehetően rézkori temetkezés. Átmérője kb. 80 m. A halom és 30 méteres körzete nem bolygatható.[8]

4 395/2012. (XII. 20.) Korm. Rendelet az örökségvédelmi hatástanulmányról; 1. melléklet.

[5] Tóth Albert: Szolnok megye tiszántúli területének kunhalmai. In: ZOUNUKA Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve 3 (1988). 348–411. 382. (127. sorszámon szerepel)

[6] Tóth Albert: Szolnok megye tiszántúli területének kunhalmai. In: ZOUNUKA Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve 3 (1988). 348–411. 383. (133. sorszámon szerepel.); Kelemen Angéla KÖH 600/1867/2006.; Csányi Marietta KÖH 600/1699/2011.

[7] Tóth Albert: Szolnok megye tiszántúli területének kunhalmai. In: ZOUNUKA Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve 3 (1988). 348–411. 382. (129. sorszámon szerepel.)

[8] Tóth Albert: Szolnok megye tiszántúli területének kunhalmai. In: ZOUNUKA Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve 3 (1988). 348–411. 374. (87. sorszámon, mezőhéki halomként szerepel.)

15. lelőhely, Zsófia–dűlői–halom

Martfűtől DDK–re, a 442. sz. főúttól ill. a vasúttól keletre, fiatal bokros erdős területen, NY–K–i irányú dombvonulaton emelkedik az ovális, 100 x 60 m–es alapú halom. Kurgán, feltehetően rézkori temetkezés. A halom és 30 méteres körzete nem bolygatható.

III.1.3. MEGELŐZŐ FELTÁRÁST IGÉNYLŐ RÉGÉSZETI LELŐHELYEK (2. KATEGÓRIA)

1. lelőhely, I. sz. lelőhely, Zsófia–dűlő I.

A martfűi Tisza Cipőgyár, ill. a martfűi vasútállomástól D-re 1 km-re egy akácossal borított homokdombvonulaton helyezkedik el a lelőhely a vasút K-i és Ny-i oldalán. Az 1950–es években e területen homokbányászással foglalkoztak. A vasúttól Ny-ra kb. 100 m-re homok kitermelés folytán került elő – feltehetően sírból – az árpád-kori kígyófejes karperec. A leletet *a szentesi múzeumba szállították be a munkások.*[9]

2. lelőhely, II. sz. lelőhely, Zsófia–dűlő II.

Martfű község külterületén a Tisza Tsz építése alkalmával került elő a lelőhely. A homokdomb vonulatnak a vasúttól K-re lévő részén, a vasúttól kb. 500 m-re helyezkedik el. Leletmentés során szarmata temető részlete került elő.[10]

3. lelőhely, Tisza Cipőgyár

A gyár területén, a főportáról induló és a gyár területét keresztül szelő útra merőlegesen ásott csatorna ásásakor került elő egy szarmata sír.[11]

8. lelőhely: Martfű–Csesz–dűlő I.

Martfűtől nyugatra, a komp felé vezető műút és a Csesz–árok által bezárt szögletben, a kis vízfolyás árteréből pregnánsan kiemelkedő, NYDNY–KÉK–i irányú parton, 230 x 100 mes területen intenzív lelet-előfordulással jellemezhető őskori, késő bronzkori (gávai kultúra), római kori szarmata és árpád–kori település.[12]

[9] DJM RégAd 34-68; KÖH azonosító: 25490 ill. 32614
[10] DJM RégAd 34-68; Vaday Andrea: SZMMÉ (1981) 5-9. MNM RÉgAd 107. M.II., ltsz.:2490.;Kelemen Angéla KÖH 666/1615/2009. KÖH azonosító: 25491 ill. 32615
[11] DJM RégAd 144–70
[12] DJM RégAd 1376-2005. A terepbejárási jegyzőkönyvben Martfű, 4. lelőhelyszámon szerepel.; Csányi Marieta KÖH 600/1597/2009.

9. lelőhely: Martfű–Csesz–dűlő II.

Martfűtől nyugatra a Tiszaföldvárra vezető út és a Csesz–árok nevű csatorna közti területen, 30x30 m–es kis foltban szórványos árpád–kori megtelepedésre utaló leletek. [13]

10. lelőhely, Martfű–Csesz–dűlő III.

Martfűtől nyugatra a Tiszaföldvárra ill. a komp felé vezető műút által bezárt szögletben, kis ÉNY–DK–i irányú földháton, 170 x100 m–es területen őskori és római kori telepre utaló leletek.[14]

11. lelőhely, Martfű–Csesz–dűlő IV.

Martfűtől nyugatra a Tiszaföldvárra vezető műút északi oldalán, kis ÉNY–DK–i irányú földháton, 170 x 80 m–es területen őskori és római kori telepre utaló leletek.[15]

12. lelőhely: Martfű–Csesz–dűlő V.

Martfűtől nyugatra, a Csesz–árok árteréből pregnánsan kiemelkedő, NY–K–i irányú parton, a partéltől távolabb is, szinte az egész magasabban fekvő táblán, 400 x 360 m–es területen intenzív leletelőfordulással jellemezhető őskori, római kori szarmata és árpád–kori település.[16]

13. lelőhely: Martfű–Csesz–dűlő VI.

Martfűtől nyugatra, a Tiszaföldvárra vezető műút északi oldalán 50 x 50 m–es kis foltban árpád–kori megtelepedésre utaló szórványos előfordulású leletek. [17]

14. lelőhely: Martfű–Tisza-part

A 442. számú műút a martfűi sörgyár és Rákócziújfalu között a Tisza kanyarulatát követi, ezért egyrövid szakaszon az út szinte K-Ny irányúvá válik. Itt, az út É-i oldalán egy kb. 150x70 m-esterületen a szórványosan előforduló leletek római kori szarmata megtelepedésre utalnak. (Alelőhelytől É-ra, a búzatáblában egy háromszögelési pont áll, száma: 47-1020/b, tszf. magassága: 89,4.)[18]

III.2. Régészeti érdekű területek (3. kategória)

(16) Marha–legelő. Egyelőre még külterület.

[13] DJM RégAd 1376-2005. A terepbejárási jegyzőkönyvben Martfű, 3. lelőhelyszámon szerepel. Csányi Marieta KÖH 600/1597/2009.
[14] DJM RégAd 1376-2005. A terepbejárási jegyzőkönyvben Martfű, 1. lelőhelyszámon szerepel. Csányi Marieta KÖH 600/1597/2009.
[15] DJM RégAd 1376-2005. A terepbejárási jegyzőkönyvben Martfű, 2. lelőhelyszámon szerepel. . Csányi Marieta KÖH 600/1597/2009.
[16] DJM RégAd 1376-2005. A terepbejárási jegyzőkönyvben Martfű, 5. lelőhelyszámon szerepel.; . Csányi Marieta KÖH 600/1597/2009.
[17] DJM RégAd 1376-2005. A terepbejárási jegyzőkönyvben Martfű, 6. lelőhelyszámon szerepel.
[18] Csányi Marietta KÖH 600/1705/2011;

(17) Marha–legelő. Egyelőre még külterület.

(18) Csesz–dűlő.

(19) Város–széle.

(20) Homoki-dűlő, Kövér-tanya

(21 Szeles-part

IV. HATÁSELEMZÉS: A TELEPÜLÉSTERVEZÉSI KONCEPCIÓBAN SZEREPLŐ MÓDOSÍTÁSOK ÉS A RÉGÉSZETI VÉDETTSÉG VISZONYA

Az önkormányzat képviselőtestülete ezután fogja megszavazni a változtatásokat, fejlesztéseket. Célunk az a jelen hatástanulmánnyal, hogy a beruházások lehetőleg kerüljék el a régészeti lelőhelyeket.

V. ÖSSZEFOGLALÁS

Martfű területén a részleges régészeti kutatások és a térképi geomorfológiai megfigyelések alapján a régészeti védettség tekintetében 21 helyszínt tüntettünk fel. A nyilvántartott lelőhelyek közül 5 szigorúan védett halom, 10 lelőhely pedig szükségszerű bolygatás esetén megelőző feltárást igényel. A többi régészeti érdekű terület, melyeken régészeti leletek előfordulására számítani kell, ill. beruházás esetén terepbejárással és/vagy megelőző feltárással régészeti állapotfelmérést kell végezni. Ennek az előzetes kutatásnak az eredményétől függ, hogy szükséges-e megelőző feltárást végezni a helyszínen.

A régészeti feladatokkal kapcsolatban a szakhatóság dönt, esetünkben: Járási Építésügyi és Örökségvédelmi Hatóság, Szolnok, Jász-Nagykun-Szolnok megyei illetékességi területtel

Szükségesnek tartjuk egyszersmind felhívni a figyelmet arra, hogy - a régészeti lelőhelyek számára, jellegére vonakozóan - az örökségvédelmi hatástanulmány megállapításai a címlapon feltüntetett időpontban érvényes állapotot tükrözik. A régészeti kutatások a megye területén továbbra sem állnak meg, a fenti településrégészeti kép ezért folyamatosan változik. Éppen ezért az ilyen hatástanulmány elsősorban tájékoztató, irányadó jellegű, de nem váltja ki az egyes, majdani építkezéseknél kötelező szakhatósági engedélyeztetést.

Dr. Csányi Marietta

régész

Rövidítések:
DJM = Damjanich János Múzeum
Ltsz.= leltári szám
RégFüz = Régészeti Füzetek
KÖH = Kulturális Örökségvédelmi Hivatal
FolArch = Folia Archaeologica
MNM=Magyar Nemzeti Múzeum

VI. MELLÉKLETEK FELSOROLÁSA

Térkép

A fenti ismertetés illusztrálására a rendelkezésre álló helyszínrajzi térképen
— színes foltok a nyilvántartott lelőhelyek
— színes körvonallal körberajzolt fehéren hagyott mezők a régészeti érdekű helyek.

Táblázat

— Az első oszlopban a lelőhelyek sorszáma szerepel
— A második oszlopban a dűlőnév
— A harmadik oszloban a lelőhely jellege (Pl.: telep, temető, régészeti érdekű hely stb.)
— A negyedik oszlopban a szükséges ill. javasolt intézkedés
— Az ötödik oszlopban az EOV (Egységes Országos Vetület) térképlap száma
— A hatodik oszlopban a lelőhely EOV koordinátái
— A hetedik oszlopban a lelőhely tengerszint feletti magassága
— A nyolcadik oszlopban a lelőhely állapota
— A kilencedik oszlopban a KÖH azonosító

Martfű régészeti lelőhelyei

Feltétlenül kikerülendő régészeti lelőhelyek (1. kategória)								
No.	**Dűlőnév**	**Lelőhely jellege**	**Intézkedés**	**Térképlap**	**Koordináták (x;y)**	**Tszf. (m)**	**Állapot**	**KÖH azonosító**
4	Gyuris-halom	**Halom**	**Feltétlenül kikerülendő**	47-211	744341 189026	92,1	Ép	32830
5	Vágott-halom	**Halom**	**Feltétlenül kikerülendő**	47-211	744580 188645	90	Fele megsem-misült	32834
6	Papp László halma	**Halom**	**Feltétlenül kikerülendő**	47-211	744840 189090	94,8	Ép	
7	Kalapos-halom	**Halom**	**Feltétlenül kikerülendő**	47-213	749750 186520	90,4	Ép	
15	Zsófia-dűlői halom	**Halom**	**Feltétlenül kikerülendő**	47-213	744790 185740	91	Erdő	

Martfű régészeti lelőhelyei

Megelőző feltárást igénylő nyilvántartott régészeti lelőhelyek (2. kategória)								
No.	**Dűlőnév**	**Lelőhely jellege**	**Intézkedés**	**Térképlap**	**Koordináták (x;y)**	**Tszf. (m)**	**Állapot**	**KÖH azonosító**
1	Zsófia-dűlő I. (Martfű, I. sz. lelőhely)	Temető	Megelőző feltárás	47-213	744343 185864	88	Nagyrészt megsem-misült	25490 32614
2	Zsófia-dűlő II. (Martfű, II. sz. lelőhely)	Temető Telep	Megelőző feltárás	47-213	745144 185566	88	Nagyrészt megsem-misült	25491 32615
3	Tisza Cipőgyár	Temető	Megelőző feltárás	47-213	744375 187040	87	Beépített	36952
8	Csesz-dűlő I.	Telep	Megelőző feltárás	47-124	740950 186039	85	Szántott	65236
9	Csesz-dűlő II.	Telep	Megelőző feltárás	47-124	741225 186107	85	Szántott	65240
10	Csesz-dűlő III.	Telep	Megelőző feltárás	47-124	741302 185711	85	Szántott	65242
11	Csesz-dűlő IV.	Telep	Megelőző feltárás	47-124	741473 185532	85	Szántott	65246
12	Csesz-dűlő V.	Telep	Megelőző feltárás	47-124	741592 186442	85	Szántott	65248
13	Csesz-dűlő VI.	Telep	Megelőző feltárás	47-124	741938 186253	85	Szántott	65250
14	Tisza-part	Telep	Megelőző feltárás	47-122	743405 189988	89,4	Szántott	77637

Martfű régészeti lelőhelyei

Régészeti érdekű területek (3. kategória)								
No.	**Dűlőnév**	**Lelőhely jellege**	**Intézkedés**	**Térképlap**	**Koordináták (x; y)**	**Tszf. (m)**	**Állapot**	**KÖH azonosító**
(16)	Marha-legelő	Régészeti érdekű terület	Terepbejárás Próbaásatás	47-124	742430 186050	85-86	Legelő	
(17)	Marha-legelő	Régészeti érdekű terület	Terepbejárás Próbaásatás	47-124	742420 186300	85	Legelő	
(18)	Csesz-dűlő	Régészeti érdekű terület	Terepbejárás Próbaásatás	47-124	741230 187000	85	Szántott	
(19)	Város-széle	Régészeti érdekű terület	Terepbejárás Próbaásatás	47-124	743250 185950	88-88,5	Szántott	
(20)	Homoki-dűlő Kövér-tanya	Régészeti érdekű terület	Terepbejárás Próbaásatás	47-124	743220 185470	89	Szántott	
(21)	Szeles-part	Régészeti érdekű terület	Terepbejárás Próbaásatás	47-124	743820 184720	89,3	Szántott	

2. VÁLTOZTATÁSI SZÁNDÉKOK

2.1.Településhálózati és tájhasználati változás

A tervezett változások sem a településhálózatban, sem Martfű településhálózati szerepében, sem a már kialakult, hagyományos tájhasználatban nem okoznak káros változást.
Az alábbi tervezett fejlesztések figyelembe vették a település kialakult utcaszerkezetét, ahhoz szervesen kapcsolódnak. A helyi művi értékvédelemre szánt alkotások, épületek környezetében a terv olyan változtatást nem irányoz elő, amely fenti alkotások létét, funkcióját veszélyeztetné.

Fejlesztések:

- Tervezett iparterület az északi iparterület mellett, a sörgyár melletti terület kijelölésével
- Iparterület kijelölésének megszüntetése az északi iparterület nyugati részén a növényolajgyár és a 442. számú főközlekedési út közötti területsávban
- Tervezett hétvégiházas üdülőterület a "Zsófia" kiskertek területén
- Lakóterület kijelölésének megszüntetése a belterület nyugati részén a 4633. számú Tiszaföldvár felé vezető út déli oldalán

- Rekultivált hulladéklerakó területén napelempark kijelölése
- Kamionparkoló és motel részére területkijelölés
- Mentőállomás területének kijelölése
- Településközponttól délre lévő terület fejlesztése, lakó és intézményi terület kijelölése

Fenti fejlesztések az épített és természeti örökségre negatív hatással nincsenek, nem károsítják az értékeket, sem pedig azok környezetét.

A terv előtérbe helyezte a természetvédelem érdekeit, a külterületen olyan beavatkozást, amely a meglévő és tervezett, védett és védelemre szánt természeti értékeket kedvezőtlenül befolyásolná – nem irányzott elő.
A településrendezési terv a helyi természeti értékeket is számba vette, azok megőrzését és érintetlenül hagyását fő szempontnak tekinti.

2.2.Településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás

A településszerkezeti terv a tervezési akcióterületeken olyan módosítást nem tartalmaz, amelyek a település szerkezetében lényegi változást okoznának, a tervezett új területfelhasználások szervesen illeszkednek a kialakult településszerkezethez, és figyelembe veszik a környező már meglévő területhasználatokat, azok védelmét szem előtt tartják, és azokhoz illeszkednek. A terv készítése során a kialakult beépítettség, a jellemző beépítési forma figyelembe lett véve, és annak megfelelően kerül kidolgozásra a helyi építési szabályzat és a szabályozási terv.

2.3.Infrastrukturális változás

A Magasabb rendű tervekben szereplő 442. számú főútvonal Martfű várost elkerülő szakasza, mely a vasutat különszintű csomóponttal keresztezné. Fenti elkerülő szakaszhoz csatlakozna a belterülettől délre a Vezseny felé vezető tervezett országos mellékút. Fenti utak kialakításának a település belterületét tekintve negatív hatása nincs. A megyei tervben szereplő regionális kerékpárút a jelenlegi 442. számú főútvonal mellett végighaladva érintené a települést.
Vonalas infrastruktúrák tekintetében nagyobb változás a terv időtávlatán belül nem várható.

2.4.Népesség, életmód, társadalom, kultúra változása

A településrendezési tervben szereplő területfelhasználási, és egyéb változtatási szándékok nem irányulnak fenti tényezők megváltoztatására, inkább kedvezően hatnak e folyamatokra. A hosszútávú népesedéspolitikai célkitűzésekre, a pozitív társadalmi folyamatokra figyelemmel lett a hosszútávú lakóterület fejlesztés előirányozva. A foglalkoztatási nehézségek felszámolásának segítésére gazdasági területeket jelöl a szerkezeti terv.

3. HATÁSELEMZÉS

3.1.Történeti településhálózati következmények

A településrendezési terv nem irányoz elő olyan változást, amely a településhálózatra hatással lenne.

3.2.Természeti, táji hatások

A településrendezési tervnek a külterületre vonatkozóan káros természeti-táji hatása nincs. Tervezett természetvédelmi terület, továbbá a külterület nem természetvédelmi területein a termőföld védelme, és a termőfölddel való takarékos gazdálkodás elve érvényesül. A külterületen figyelembe lett véve a kiváló termőhelyi adottságú szántóterület övezete, mely övezetben beépítésre szánt terület nem lett kijelölve.

3.3.Településkép feltárulásának változásai

A közúti hálózat nyomvonalában az igazgatási területet érintően változás történik, így a településsziluett más megközelítésben lesz látható. A településszerkezeti terv által a településközpont folytatásaként kialakuló lakó és intézményterület a központjelleget erősítené.

3.4.Régészeti emlékek feltárhatóságának, megmaradásának, bemutathatóságának vagy pusztulásának lehetőségei

A településrendezési terv által tervezett változások nem érik el azt a léptéket, amely a történeti, térbeli rendszerek alakulását veszélyeztetné, azokra hatna.

3.5.Történeti térbeli rendszerek alakulása

A településrendezési terv által tervezett változások nem érik el azt a léptéket, amely a történeti, térbeli rendszerek alakulását veszélyeztetné, azokra hatna.

3.6.Műemléki együttesek, műemlékek jelentőségének alakulása

A településen műemlék nem található.

3.7.Műemlékek fenntarthatóságának, megújulásának gazdasági esélyei

A településen műemlék nem található.

3.8.Településkarakter változásainak hatásai

A tervezett változások nyomán a településkarakter pozitív irányba fog változni, a központképző építmények elhelyezésével. A tervnek célja, a jellemző települési karakter megőrzése, és megakadályozása a település negatív irányú átalakulásának.

3.9.Környezeti terhelések és az épített örökség műszaki állapotának összefüggései

Martfűn a tervezett 442-es számú főút települést elkerülő szakaszának megépítése a jobb megközelíthetőségen túl, elsősorban a jelenlegi kedvezőtlen út vonalvezetés megszüntetését szolgálná, és a közlekedésből származó környezeti ártalmakkal nem terhelné a belterületet.
A potenciálisan veszélyesnek tekinthető vállalkozások, gazdasági területek a perifériákra vannak tervezve, és elhelyezésükből adódóan nem gyakorolnak észrevehető mértékben káros hatást a művi értékek állapotára.

3.10. Folyamatok iránya, visszafordíthatósága

Az eddig leírtakra hivatkozva a tervezett településszerkezeti, területfelhasználási változások eredményei nem gyakorolnak olyan káros hatást a környezetre, amelyekkel kapcsolatban reálisan lehetne számolni a visszafordítás igényével.

3.11. Kárenyhítés lehetősége, költsége, illetve ellentételezésének lehetőségei

Negatív hatások hiánya miatt ilyen károkkal, illetve ellentételezésükkel nem kell számolni.

4. ÖSSZEFOGLALÁS

Martfű város településrendezési terve olyan tervezett beavatkozást nem tartalmaz, nem irányoz elő, amely a helyi védelemre szánt létesítményeket károsan befolyásolná.
A terv – az Önkormányzattal egyeztetve – a helyi értékvédelmi vizsgálatra alapozva figyelembe veszi a helyi értékeket, azok helyére vagy közvetlen környezetére építési tevékenységet korlátozva enged.
A terv és a tervi beavatkozások a természetvédelem érdekeit figyelembe veszik, azok elsődlegességét biztosítják.

5. NYILATKOZAT

A 395/2012. (XII.20.) Kormányrendelet alapján nyilatkozom, hogy mint a településrendezési terv vezető tervezője az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére jogosultsággal rendelkezem. Továbbá nyilatkozom, hogy a tervezett megoldás megfelel az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak.

Szolnok, 2016. január hó

Kiszelovics Ildikó
Vezető településtervező
Tervezői névjegyzékszám: TT-1-16-0238
Építész kamarai tagszám: 16-0238